

УДК 94(420)

Погляди щодо контролю кордонів прибічників вільних імміграційних рухів у Великій Британії

М.Д. ЛАДА

Київський національний університет ім.Т.Шевченка, м. Київ, Україна,
E-mail: metammorfoza@mail.ru**Авторське резюме**

У зв'язку з активізацією імміграційних рухів до Європи на сучасному етапі проблема контролю кордонів та можливості вільного переселення набула особливої актуальності та гостроти в політичному й суспільному обговоренні країн Європейського Союзу, зокрема Великої Британії. У статті автором на основі дослідження праць Терези Хейтер розглядаються аргументи прибічників відкритих кордонів у сучасній Великій Британії. Тереза Хейтер – науковець, публіцист та активний учасник антирасистського руху, одна з найрадикальніших представниць прибічників «вільної міграції» у Великій Британії. Її погляди найповніше представлені у монографії «Відкриті кордони: справа проти імміграційного контролю» (перша редакція 2000 р., друга – 2004 р., третя – 2015 р.).

До основних аргументів послідовників активних міграційних рухів належить сама ідея таких рухів як об'єктивно та історично обумовлених. Тереза Хейтер розвінчує ряд міфів та стереотипів щодо цієї проблеми, зокрема ефективність репресивних методів контролю та суцільний негатив для населення і країни через ці рухи. Дослідниця вважає, що єдиний спосіб гарантувати, що біженці дійсно захищені – відсутність будь-якого імміграційного контролю. Наявність же такої сфери державної політики, як переселення та його регуляція контролю є формою расизму.

Незважаючи на певну заангажованість праць та наукових доробків Терези Хейтер, вони можуть слугувати особливим джерелом для вивчення суспільного обговорення проблеми вільних кордонів та міграційних процесів у Великій Британії.

Ключові слова: міграція, імміграційна політика, вільні кордони, біженці, расизм, Тереза Хейтер, Велика Британія.

Concepts on border control of the immigration movements supporters in the Great Britain

M. D. LADA

T. Shevchenko national university of Kyiv, Kyiv, Ukraine, E-mail: metammorfoza@mail.ru

Abstract

Due to the current activation of immigration movements towards Europe the problem of border control and possibility of free migration has become especially topical and critical in political and social discussion in the countries of the European Union and Great Britain in particular. The arguments of free border supporters in modern Great Britain are reviewed in terms of the research of works by Teresa Hayter. Teresa Hayter – scientist, publicist, active participant of the antiracist movement and one of the most radical supporters of «free migration» in Great Britain Her views were fully presented in the monograph «Open borders: case against immigration controls» (first edition 2000, second – 2004, third – 2015).

The key arguments of the supporters of active migration movements include the very idea of such movements being objectively and historically predetermined, while their control or preventing is a form of discrimination. Teresa Hayter debunks a range of myths and stereotypes concerning this problem, in particular the effectiveness of repressive methods of control and absolutely negative consequences for the population and country caused by these movements. The researcher states that the only way to ensure that the refugees are truly protected is to eliminate immigration control. Such sphere of government policy as immigration regulation and control is a form of racism.

The majority of her arguments have moral and political context. On the other hand, they can be a special source of studying social discussion of the issue of free borders and migration processes in Great Britain.

Key words: migration, immigration policy, free borders, refugees, racism, Teresa Hayter, UK.

Постановка проблеми. У зв'язку з активізацією імміграційних рухів до Європи проблема контролю кордонів та можливості вільного пересування населення набула особливої актуальності та гостроти в політичному й суспільному обговоренні країн Європейського Союзу, зокрема Великої Британії.

Вже на межі ХХ-ХХІ ст. вплив імміграції на темпи економічного зростання, фінансову сферу, ринок праці та демографічну ситуацію

Великої Британії став настільки помітним, що навколо цього питання розгорнулася палка дискусія; науковці, суспільно-політичні діячі заговорили про необхідність змін, про потребу переходу до нової імміграційної та інтеграційної політики [1].

Однією з найрадикальніших представниць прибічників «вільної міграції» у Великій Британії є Тереза Хейтер – науковець, публіцист та активний учасник антирасистського руху.

© М.Д. Лада, 2016

Її політичні погляди формувалися у 1970-80-х рр., висловлені у таких працях, як «Допомога як імперіалізм» («Aid as Imperialism» 1971 р.), «Творення світової бідності» («The Creation of World Poverty», 1981 р.) та інших. Зрештою, всі аргументи остаточно були викладені у монографії «Відкриті кордони: справа проти імміграційного контролю» (перша редакція 2000 р., друга – 2004 р., третя – 2015 р.) [6].

Висвітлення поглядів щодо відкритих кордонів у прихильників вільних імміграційних рухів у Великій Британії є метою цього дослідження. Вона реалізована через дослідження праць Терези Хейтер як активної пропагандистки безперешкодної міграції до Європи.

Погляди прибічників «вільної міграції», зокрема праць Терези Хейтер були проаналізовані в дослідженнях та рецензіях Саймоном Діксоном [4], Конором Мак-Логліном [10] та іншими. Вони називають її тези «визначними», такими, що допомагають по-іншому подивитися на проблему переселення та сучасної політики Великої Британії загалом. Однак всі вони страждають надмірно «позитивною» оцінкою доробків Терези Хейтер. До того ж дослідження проблеми контролю кордонів у зв'язку з активними міграційними рухами у Великій Британії ускладнюються суспільними дискусіями, що вже тривають кілька десятиліть. Погляди самих британців у цьому питанні стали більш суб'єктивними та політично зумовленими.

Виклад основного матеріалу. Один з прогнозів динаміки етнічних менших у Великій Британії показує, що до 2051 року частка неєвропеїдного населення збільшиться до 22 млн (29%), а потім зросте до 48% від загальної чисельності мешканців 2076 р. [2, с. 442]. Це дослідження Девіда Коулмана – противника імміграції до країни [9] – показує непевну картину для британського суспільства, що несе значні зміни, а тому він говорить, що у Великій Британії та інших розвинених країн світу є вибір: для уникнення таких демографічних та етнічних перетворень імміграція повинна бути призупинена до найнижчого рівня.

Подібні тези знаходять як прихильників, так і опонентів. Розглядаючи історію світової міграції, Тереза Хейтер доводить, що міграція є перманентним явищем людської історії, бо і сама історія розпочалася з розселення давніх людей з території Східної Африки, і з того часу міграційні процеси вже ніколи не зупинялись. Це робить усіх нас іммігрантами або нащадками іммігрантів [7].

Міграція – невід'ємна частина соціальної природи людини. Тому і Велика Британія, як усі інші країни, є продуктом імміграції з різних частин світу. Тереза Хейтер окремо звертає увагу на розповсюдженість міфу, що Британія є країною біженців. Навпаки, на її думку, емі-

грація з держави завжди була більша, ніж імміграція (колонізація нових земель, імперіалістична експансія країн Сходу) [5, с. 20].

Розглядаючи проблеми імміграційної системи, Тереза Хейтер висуває думку, що наявність такої сфери державної політики, як контроль за міграцією та її регуляція є формою расизму [6]. Ця радикальна теза здобула особливе поширення. Твердження виводиться з можливості багатьох іноземців (в основному – європейців) в'їздити до Великої Британії та жити там і неможливості зробити це для інших. Звертається увага на те, що перші переважно «білі», а інші – «кольорові» [5, с. 34]. Тереза Хейтер вважає, що недопустимо дискримінувати і слід ввести однакові обмеження для європейців, членів Співдружності націй та інших іноземців. Однак навіть у цьому випадку імміграційний контроль буде дискримінувати іноземців у цілому, відділяти їх від місцевих жителів. Саме тому інститут імміграційного контролю є законним інституціоналізованим расизмом, що глибоко вкоренився в національних державах Заходу [5, с. 37-44]. Це одна з причин того, що, незважаючи на постійну розробку варіантів існування «безкордонної» зони, європейські країни не бажають віддавати контроль над своїми державними кордонами, вважаючи це питанням суверенітету та заявляючи, що загальноєвропейські інститути надто м'яко відносяться до іммігрантів. До того ж, расизм є багатограним і будується не лише на протиставленні «білий» – «чорний». Тереза Хейтер вважає, що «великі» країни ЄС намагаються створити для себе «м'яке підчерев'я» («soft underbelly») на східних кордонах: країни Східної Європи повинні виступати буфером, «санітарним кордоном» між «справжнім» ЄС та іншим світом [5, с. 62].

Тереза Хейтер розглядає і проблему біженців. На прикладі міжнародного законодавства, законів приймаючих країн (переважно сусідніх з Великою Британією), свідчення очевидців, вивчення суспільного та політичного дискурсу з питань біженців, дослідниці робить висновок, що більшість європейських урядів, формально не відмовляючись від дотримання міжнародних конвенцій по статусу біженців, насправді нівелюють їх [5, с. 72]. Така позиція приводить до появи у суспільстві недовіри до статусу біженців, що додатково культивується провідними ЗМІ [6].

Імміграційне законодавство Великої Британії, на думку Терези Хейтер, має антигуманний характер. Розпочинаючи з 1987 р. – маніфесту Консервативної партії, де одним із пріоритетів було вирішення проблеми «шахрайства» іммігрантів, британські закони ставали все більш жорсткими. Вона вважає, що саме суспільство можна звинуватити в тому, що воно ставить знак рівності між «біженцем»

та «нелегалом». На такий імідж працюють урядові заяви та офіційні зустрічі по всій Європі, на яких урівнюють проблеми імміграції та міжнародну злочинність (торгівлю людьми, наркотрафік та ін.) [5, с. 95]. Така криміналізація біженців та іммігрантів приводить до виникнення груп людей, що експлуатуються як нелегальні робітники, а їх існування живить расистські ідеї.

Таким чином, як простежується за ідеями Терези Хейтер, саме уряд відповідальний за розвиток міжнародних злочинних організацій, а інтенсифікація репресивних заходів не веде до зниження чисельності біженців.

Тереза Хейтер звертає увагу на теорію (на її думку – міфологічну), що біженці паразитують на достатку місцевого населення та віднімають робочі місця [5, с. 105]. Однак у Великій Британії біженці не мають права працювати шість місяців поки чекають підтвердження статусу (цей строк часто продовжується). Працюючи без дозволу збільшують можливість депортації та експлуатації з боку роботодавців. Практика ж надання соціальної допомоги поступово відмінюється, притулки для біженців майже не фінансуються і не можуть на гідному рівні приймати людей [5, с. 110]. Це створює певне коло: «неможливість працювати – неможливість жити – перехід на нелегальний спосіб життя чи депортація».

Формою урядового стримування імміграції є «затримання» біженців [5, с. 112], що суперечить міжнародним конвенціям, оскільки сам акт пошуку захисту не може вважатися злочином. У багатьох випадках біженці вже постраждали від переслідування і повинні бути захищені від будь-яких форм жорстокого ставлення, а імміграційні чиновники просто заповнюють вільні місця у в'язницях і центрах утримання, для того щоб прострочити для біженців час отримання документів [5, с. 119].

Значну увагу Тереза Хейтер приділяє історії так званого «Кемпсфілдського будинку» («Campsfield House») – одного з найбільших центрів утримання мігрантів у Великій Британії.

Відзначимо, що Тереза Хейтер була активним членом суспільної кампанії із закриття цього центру [11], і хоч вона ніяк не відзначає про це у своїх працях, саме звучання тексту є дуже тенденційним: сповненим метафоричних порівнянь (наприклад, з концентраційним табором), розповідей про жорстокість персоналу і т.п., що дуже помітно навіть з урахуванням загальної морально-виховної направленості праці.

Тереза Хейтер пише, що масові протести і голодування «Кемпсфілдського будинку» та в інших «в'язницях» не дали нічого [5, с. 134]. Ці події були висвітлені у ЗМІ, отримали підтримку від представників громадськості, але ситуації це не змінило. Ті, хто замкнений у

центрах, не мають багато можливостей для протесту. З іншого боку, біженці, які знаходяться «на свободі», не наважуються на рішучі дії в знак протесту і демонстрації будь-якої форми суспільної діяльності, які могли привести до їх люстрації або депортації. Тому твердження про мігрантів, що постійно виступають за збільшення своїх прав, є досить голосливим. Хоча тут вона відокремлює у «русі опору» «чорні громади», через те, що багато їх представників завжди мали повні політичні та виборчі права (у випадку міграції з країн Співдружності) [5, с. 135].

Однією з основних ідей Терези Хейтер є твердження про те, що британський «опір» більше уваги приділяє послабленню внутрішньої імміграційної політики, а не політиці на кордонах країни. Цьому протиставляється французький рух «sans-papiers» – рух «людей без документів», «без паперу» [5, с. 143]. По суті, це рух за легалізацію всіх «нелегальних іммігрантів», за вільне пересування і відкриття кордонів. Ця кампанія не бореться проти депортації окремих осіб, а вимагає одночасної легалізації усіх іммігрантів, які не мають правильних імміграційних документів. Дослідниця вважає, що єдиний спосіб гарантувати, що біженці дійсно захищені, – відсутність будь-якого імміграційного контролю [6]. Вона не знаходить варіантів, що змогли б зупинити імміграцію в цілому і скоротити число тих, хто звертаються за притулком. Зрештою стверджується, що імміграційний контроль виражає волю лише громадян певної країни (навіть частини громадян), а не всіх народів світу в цілому.

Аргументацією думки про недієздатний імміграційний контроль є факт, що скасування законодавчих обмежень міграції може привести до невеликого збільшення міграції, але це не матиме особливого впливу. Так, незважаючи на постійне збільшення репресивних заходів, протягом 1990-х рр. чисельність біженців залишається приблизно однаковою [5, с. 152]. Європейські уряди, на думку Терези Хейтер, зобов'язані визнати, що імміграційний контроль ніколи не буде працювати, бо спроба зберегти свободу пересування капіталу та спроба запобігти міграції робочої сили не буде завжди витримувати тиск глобалізації у спробі зберегти те, що залишилося від національних суверенітетів.

Тереза Хейтер відстоює думку, що велика вірогідність того, що мігранти збільшать, а не зменшать економічний добробут країни, до якої вони мігрують [8]. Треба відзначити, що аргументація економічної сфери вдається дослідниці найслабше, і вся їх суть зводиться до того, що, оскільки міграція робочої сили – потенційний засіб підвищення продуктивності праці, міжнародний вільний ринок праці та скасування всього імміграційного контролю приве-

де до подвоєння світових доходів [5, с. 160].

Прихильники жорсткого імміграційного контролю стверджують, що неконтрольована міграція неможлива у державі загального добробуту, а «матеріальний» тягар мігрантів завжди падає на країну. Однак їх противники не вважають, що переваги соціальної держави повинні бути зарезервовані для «рідного» населення. До того ж, британський уряд сам створив «тягар», спочатку не дозволяючи іммігрантам працювати і позбавляючи їх стандартної, дешевої соціальної допомоги, яка централізовано фінансується, а навпаки – перекладає витрати на підтримку на локальні бюджети [5, с. 162]. Окрім деяких суперечностей, які ми розглянули вище, наголосимо: пристрасність та заангажованість автора є найбільшими недоліками праці Терези Хейтер. Більшість її аргументів мають моральний та політичний характер. Разом з тим дослідниця провела значну роботу з відтворення законодавчого процесу проблем імміграції, історії британської імміграційної системи, збору свідчень очевидців. Все ж, позиція викладу матеріалу, що безперечно, є логічною для активіста боротьби проти дискримінації іммігрантів, але водночас є згубною для науковця, що претендує на об'єктивність, приводить до того, що найбіль-

ший інтерес викликає позиція, полеміка, яку вона розгортає на сторінках своїх праць, що може слугувати матеріалом для вивчення проблеми суспільної дискусії щодо імміграції у Великій Британії.

Висновки. Таким чином, серед прихильників вільних імміграційних рухів у Великій Британії особливий інтерес становлять праці Терези Хейтер як активної пропагандистки безперешкодної світової міграції. Серед її аргументів – історичні корені міграції, як природнього чинника розвитку суспільства і від якого неможливо відмовитися і значно контролювати. На її думку, політика уряду у сфері переселення народів, обмеження чи зупинка міграції є формою расизму та дискримінації. Дослідниця розвінчує ряд міфів щодо проблеми мігрантів, серед яких можливість контролю державою через репресивні методи та «збідніння» країни через ці рухи. Та й сама теорія країни загального добробуту у такому ракурсі викликає заперечення. Разом з «радикалізмом» поглядів можемо побачити заангажованість її праць як наукових доробків. Однак вони можуть бути особливим джерелом для вивчення суспільного обговорення проблеми вільних кордонів та міграційних процесів у Великій Британії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кондратьева Т.С. Великобритания: Дискуссия по проблемам иммиграции [Текст] / Т.С. Кондратьева // Западная Европа перед вызовом иммиграции. Актуальные проблемы Европы. Сборник научных трудов. Вып. 1. – Москва, 2005. – С. 88-114.
2. Coleman D. Projections of the Ethnic Minority populations of the United Kingdom 2006-2056 [Text] / D. Coleman // Population and Development Review. – 2010. – Vol. 36 (3). – P. 441-486.
3. Dauvergne C. Making People Illegal: What Globalization Means for Migration and Law (Lawin Context) [Text] / C. Dauvergne. – New York: Cambridge University Press, 2008. – 230 p.
4. Dixon S. Teresa Hayter, 'Open Borders: the case against immigration controls': Review [Електронний ресурс] / S. Dixon // Peace News. – Режим доступу: <http://peacenews.info/node/5169/teresa-hayter-open-borders-case-against-immigration-controls> – Назва з екрана.
5. Hayter T. Open Borders: the case against immigration controls [Text] / Teresa Hayter. – London: Pluto Press, 2004. – 208 p.
6. Hayter T. The Case Against Immigration Controls [Електронний ресурс] / Teresa Hayter // New Compass. – Режим доступу: <http://new-compass.net/articles/case-against-immigration-controls/> – Назва з екрана.
7. Hayter T. The new common sense [Електронний ресурс] / Teresa Hayter. // New Internationalist Magazine. – Режим доступу: <http://newint.org/features/2002/10/01/sense/> – Назва з екрана.
8. Hayter T. Why We Need Open Borders [Електронний ресурс] / Teresa Hayter. // International Viewpoint Online magazine. – 2015. – №4 (940). – Режим доступу: <http://internationalviewpoint.org/spip.php?article4276> – Назва з екрана.
9. Oxford protestors 'hounding out' professor who spoke upon immigration issues [Електронний ресурс] // Daily Mail Online – Режим доступу: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-440868/Oxford-protestors-hounding-professor-spoke-immigration-issues.html> – Назва з екрана.
10. McLoughlin C. Open Borders: The case against immigration controls by Teresa Hayter (Pluto Press 2000): Review [Електронний ресурс] / Conor McLoughlin // Red and Black Revolution. – 2003. – №7. – Режим доступу: <http://struggle.ws/wsm/rbr/rbr7/openborders.html> – Назва з екрана.
11. Teresa Hayter: Interview [Електронний ресурс] // Spectrezone. – Режим доступу: <http://spectrezone.org/global/hayter.htm> – Назва з екрана.

Стаття надійшла до редакції 10.01.2016

REFERENCES:

1. Kondratieva, T., 2005. Velikobritania: Diskusia po problemam immigratsii (Great Britain: Discussion on problems of emigration). West Europe Facing the Challenge of Immigration. Urgent Problems of Europe, vol. 1., 88-144 (in Russian).
2. Coleman, D., 2010. Projections of the Ethnic Minority populations of the United Kingdom 2006-2056. Population and Development Review, vol. 36 (3), 441-486
3. Dauvergne, C., 2008. Making People Illegal: What Globalization Means for Migration and Law (Lawin Context). New York: Cambridge University Press
4. Dixon, S. Teresa Hayter, 'Open Borders: the case against immigration controls': Review. Peace News. Regime to access: <http://peacenews.info/node/5169/teresa-hayter-open-borders-case-against-immigration-controls>
5. Hayter, T., 2004. Open Borders: the case against immigration controls. PlutoPress, London
6. Hayter T. The Case Against Immigration Controls, New Compass. Regime to access: <http://new-compass.net/articles/case-against-immigration-controls/>
7. Hayter T. Thenewcommonsense. NewInternationalist Magazine. Regime to access: <http://newint.org/features/2002/10/01/sense/>
8. Hayter T., 2015. Why We Need Open Borders. International View point Online magazine 4 (940). Regime to access: <http://internationalviewpoint.org/spip.php?article4276>
9. Oxford protestors 'houndingout' professor who spoke upon immigration issues. Daily Mail Online. Regime to access: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-440868/Oxford-protestors-hounding-professor-spoke-immigration-issues.html>
10. McLoughlin C. Open Borders: The case against immigration controls by Teresa Hayter (PlutoPress 2000): Review. Red and Black Revolution. 2003, №7. Regime to access: <http://struggle.ws/wsm/rbr/rbr7/openborders.html>
11. Teresa Hayter: Interview. Spectrezine. Regime to access: <http://spectrezine.org/global/hayter.htm>

Лада Марія Дмитрівна – аспірант
Київський національний університет ім.Т.Шевченка
Адреса: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 64/13
E-mail: metammorfoza@mail.ru

Lada Mariya Dmytrivna – postgraduate
T. Shevchenko national university of Kyiv
Address: 64/13, Volodymyrs'ka Str., Kyiv, 01601, Ukraine
E-mail: metammorfoza@mail.ru